شمایل نبوي

Ketabton.com

ناظم

د خمکنو میا عمر (رح)

سریزه او سمون

زلمی هیوادمل

۱۳۹۴ لمریز کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمایل نبوي^(ص)

ناظم:

د ثمکنو میاعمر^(رح)

سریزه او سمون

د

سرمحقق زلمی هیوادمل

۱۳۹۴ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: شمایل نبوي (ص)

لیکـــوال: د ثمکنو میاعمر (رح)

تدوین او تحقیق: سرمحقق زلمی هېوادمل

خپرونـدی: د افغانستان ملي تحریك، فرهنګي څانګه

وېـبپـاڼه: www.melitahrik.com

کمپوز/ډیزایـن: محمد شعیب شیرزی

چاپځای: سهر مطبعه، کابل

پښتۍ ډیزاین: فیاض حمید

چـاپشمېـر: ۱۰۰۰ ټوکه

چـاپـکـال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحریك د خپرونو لړ: (۷۶)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحريك يادښت

د افغانستان ملي تحريك د (۱۳۹۳ ل) کال په پيل کې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه کړې وه چې د دې کال په بهير کې به (شل عنوانونه) بېلا بېل ديني، علمي، ادبي او ټولنيز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې کوي. ملي تحريك دا ژمنه د ياد کال د کب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د يوې پرتمينې غونډې په ترڅ کې يې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې کړل. ملي تحريك په ياده غونډه کې ژمنه وکړه چې د (۱۳۹۴ ل) کال په بهير کې به انشاء الله د خداى (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې کوي. طبيعي خبره ده چې دا اسانه کار نه دی، ډېر زيات زيار او زحمت ته اړتيا لري، خو ملي تحريك ټينګ هوډ کړی چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملي کوي. دا اثر چې ستاسو په لاس کې دی د همدې (سل عنوانونو) ژمنه کړو اثارو له جملې څخه دی، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحريك هيله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته کړي. ملي تحريك له ټولو هغو ليکوالو، ژباړونکو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندويانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهير کې يې يو بل سره مرسته او ملګرتيا کړې او دا فرهنګي بهير يې بريالی کړی، د زړه له کومې مننه کوي او کور ودانۍ ورته وايي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هيله

د افغانستان ملي تحريك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښمکنو میا عمر(رح) او دده شمایل نبوی(ص)

د ښمکنو میا عمر د هغو روحاني او عرفاني شخصیتونو په ډله کې ولاړ سړی دی چې د روحانیت انګازې یې تر ملکونو پورې خورې وې او ډیرو د الهي مینې پتنګانو له ده ځخه روحاني او عرفاني فیض موندلی دی.

د ښمکنو میا عمر داسې روحاني شخصیت و چې یوازې په تلقین او تبلیغ او د خلکو په روحاني روزنه یې بسنه نه کوله، بلکه قلم یې په لاس کې و او د خپلو افکارو د بیان او خپل ولس ته د پراخ او زیات خدمت په منظور یې په پښتو، پارسي او عربي ژبو آثار هم لیکل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو ژبې او ادب ته خدمت نه یوازې په ده پورې منحصر پاتې شو، بلکه په کورنۍ کې یې زامنو او همدا راز دده ډېرو مریدانو پښتو ادب او پښتو ژبې ته داسې خدمتونه وکړل چې تر هغې پښتو ژبه او ادب موجود وي، نو د میا عمر (رح) دده د کورنۍ او مریدانو نومونه به تل ورسره ژوندي وي.

د میاعمر (رح) په زامنو کې محمدی (۱۲۲۰ هـ ق مړ) او احمدی د پښتو ژبې لوی شاعران او د زیاتو مؤلفاتو خاوندان دي او له دې سربیره محمدی صاحبزاده چې د پښتو آثارو د خوندي کولو او حفظ په لاره کې کوم کارونه کړي دي، هغه د پښتنو په فرهنګي تاریخ کې لوړ ځای لري. د دولسمې هجري پیړۍ په دوران کې د نوموړي محمدی صاحبزاده په پرمایښت د پښتو ډېر نایاب متون د زین الدین پیښوری او ګل محمد پیښوری په ښکلو خطونو خطاطي شوي دي. دده په پرمایښت کښل شوې خطي نسخې ځینې د خط او نورو ځانګړنو له پلوه هنري ارزښتونه هم لري (۱)

کله چې زموږ مشرانو فرهنګیانو د پښتو ادبیاتو په رشد کې د ځینو پښتنې کورنیو پر کارونو خبرې کړې دي، نو یې د میا عمر (رح) کورنۍ هم نه ده هېره کړې، او دا کورنۍ یې د پښتنو په فرهنګي کورنیو کې شامله بللې ده (۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې فرهنګي کورنۍ مشر میا عمر(رح) دی چې په دې لیکنه کې یې پر احوالو او آثارو لږ لږ خبرې کوو، او بیا یې د شمایل نبوي رساله څېړو.

(۱) **میا عمر(رح)**:

د تیرې شلمې میلادي پیړۍ له دویمې نیمایي کلونو را پدې خوا د پښتو په ادبي، عرفاني او فرهنګي څیړنو کې د میا عمر(رح) او دده د آثارو او افکارو پر یادونو ډېر پیښې شوې. متفرقې یادونې، مقالې، د ځینو څېړنو په ترڅ کې بحثونه او حتی مستقل آثار دده پر احوالو او آثارو لیکل شوي دي.

د پښتو له ادبي تذکرو څخه د پښتنانه شعراء په لړۍ کې هم دده احوال او آثار ضبط شوي دي، (۳) او د میا صاحب(رح) څېره مونږ ته د یوه پیاوړي فرهنګي، نومیالي اجتماعي پیشوا، او منلي روحاني لارښود په توګه ځلیږي، که وایو چې دده پر احوالو بیا څه لیکل اضافي خبره ده، نو دا به کومه زیاته خبره نه وي، خو دا چې ما دده یو نا چاپ او مستقل اثر چاپ ته آماده کړی دی، نو د متن څیړنې د اساساتو او لارښوونو له مخې زه اړ یم چې ددغه اثر د ناظم په توګه پر میا صاحب هم مختصر څه ووایم (۴).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د میا صاحب پر احوالو خورا مغتنم اثر چې د ځانګړې رسالی په بڼه چاپ شوی دی، هغه د استاد رشاد لیکلی: د ځمکنو میا عمر (رح) نومی رساله ده، چې مسایل پکی په خورا دقیق او تحقیقی ډول طرح شوی دي.

زه په دې ځای کې د میا صاحب احوال د استاد رشاد څیړنو او ځینو نورو منابعو ته په پاملرنه ډیر لنډ وړاندې کوم:

د میا صاحب نوم محمد عمر و، پلار یې ابراهیم، نیکه یې کالا خان او غور نیکه یی فقیرخان نومیده.

د استاد رشاد د څیړنو له مخی د میا صاحب د زوکړې نیټه باید ۱۰۸۰ هـ ق کال وي (۵) ځکه که دا کال دده د زوکړې کال و نه منو، نو بیا تر ۱۰۹۹ هـ ق کال دمخه د علم د زده کړې لپاره کابل ته دده د راتګ خبره ناشوني غوندې ښکاري. د میا صاحب د زوکړې نورې سنی هم خلکو راوړې دي، خو د استاد رشاد د باور له مخی ۱۰۸۰ هـ ق کال دده د زوکړې سنه کیدای شي.

میا عمر (رح) په نسبی لحاظ ترکلاڼیو پښتنو ته منسوب و. دده پلار د پنجاب په فرید آباد کې اوسیده، هوری مړ دی او د راوی د سیند پر غاړه ښخ دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د میا صاحب د زوکړې په باب د اروابناد عبدالحلیم اثر رایه داده چې دی د پنجاب په فرید آباد کې زوکړی دی او د ۱۲ یا ۱۴ کالو په عمر خپل مورني کلي ثمکنو ته راغلی دی (۲).
خو استاد رشاد د میا عمر(رح) له خپل اثر خزینة الاسرار څخه داسې سند را نقل کړی دی چې د اروابناد اثر، قول پرې ماتيږي.

په خزینة الاسرار کې میا صاحب لیکلی دي: "مولد پشاور است و نشو و نما هم انجا یافته ام" (۷) میا صاحب د خپلې ترجمه کړې خلاصهٔ کیدانی په مقدمه کی هم د خپل نسب او کورنۍ په باب څه خبرې کړې دي، چې دا لاندې بیتونه یې زموږ د بحث د بشپړتابه له مراتبو سره مرسته کوي، میا عمر(رح) ویلی دي:

اوس بیان کوم و تاته د نسب خپل	او راتـله و ثمکنو ته د سبب خپل
که زما د نوم په زړه کی لرې شوق	نوم زمـا محمد عمر واوره په ذوق
بـاجوړ د پلار نیکه زما وطن دی	ثمکنی په پښاور کی می مسکن دی
په خښۍ سره که یادیم زه پښتون	سیادت راســـره کاندی پیوستون
اعـــلا جد می و پیدا له سیدې	زه سید یــم په سبب ددی جدې (۸)

د میا صاحب بشپړ نوم، لکه څنګه چې ده خپله ویلی دي (محمد عمر) و، خو په خلکو کې یې په میا عمر شهرت درلود

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دده مبارک نامه پښتو فولکلور ته په همدې بڼه لاره پیدا کړې ده، لکه په یوه لنډۍ کې چې راغلی دي:

په پېښور کې ولیان ډیر دي
کړې جنډې په میاعمر ولاړې دینه

میا صاحب تر ۱۰۹۹ هـ ق کال دمخه کابل ته د علم د زده کړې لپاره راغلی و، تر ۱۱۰۳ هـ ق کال دمخه له کابله پېښور ته ولاړ او بیا له پېښوره کوهاټ ته ولاړ او له هغه ځایه د بهیری، خوشاب، ډیرهٔ اسماعیل خان، ډیرهٔ غازی خان او ملتان له لارې لاهور ته ورسید او په ۱۱۰۴ هـ ق کال په لاهور کې د شیخ سعدي لاهوري (۱۰۳۳ – ۱۱۰۸ هـ ق) په حضور مشرف شوی دی (۹).

له لاهور نه بیرته پېښور ته راغلی دی، دلته د پېښور په سیمو کې یې د چا میرزایی کوله، خو کله چې خبر شو چې دا سړی سود خور دی، نو یې د هغه نوکری پرېښوده او بیا یې د یو بل چا زامنو ته درس وایه، په ۱۱۰۸ هـ ق کال کې یې دغه نوکری هم له لاسه ووته.

استاد رشاد کښلی دي چې میا صاحب(ح) په ۱۱۰۵ هـ ق کال د شیخ سعدی لاهوری لاس نیوی وکړ او د نقشبندی مجددیه طریقی تلقین یې ومونـد. (۱۰) کله چې شیخ سعدی

(c) ketabton.com: The Digital Library

وفات شو، نو میاعمر(رح) بیا د شیخ یحیی اټکی (۱۰۴۱ – ۱۱۳۱ هـ ق) لمن ونیوله، او له ده څخه یې فیض بیاموند.

د سلوک لوړو مقاماتو ته ورسید او د ارشاد اذن یې حاصل کړ. میا صاحب د خپلی عرفانی لارې او مشرب په باب ویلی دي:

دا بیان کرسی نامه د نقشبند ده	له حضرت صدیق تر ما پورې پیوند ده
ښکوم زه بیان د سلسلی د نقشبند	طریقه ده هم په زړه مـــــی دلپسند
په مذهب د حنفی سنی مذهب یم	طریقهٔ نقشبندی کې پاک مشرب یم (۱۱)

له شیخ سعدی لاهوری او شیخ یحیی اټکی سربیره له مولانا محمد قطب مشوانی (۱۱۰۸ هـ ق مړ) سید عبدالشکور اټکی (۱۱۱۳ هـ ق مړ) او شیخ عبدالغفور پیښوری (۱۱۱۲ هـ ق مړ) سره محشورتیا او صحبتونو هم د میا عمر(رح) په روحانی روزنه کې برخه لرلی ده.

کله چې په ۱۱۳۱ هـ کال شیخ یحیی اټکی وفات شو، نو له لیریو لیریو ملکونو څخه خلکو د روحی روزنی په منظور میاصاحب ته رجوع کوله او د شهرت انګازې یې هرې خوا ته خورې شوې.

شاهان او ګدایان یې حضور ته ورتلل او دده له روحانیته یې فیضونه موندل، لنګر یې جاری و، په لیریو، لیریو سیمو کې یې خلیفه ګان او ماذونان درلودل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لـوی احمـد شـاه بابـا (۱۱۲۰ – ۱۱۸۲ هـ ق) هـم ده تـه ارادت درلود، مسعود گل د میا صاحب د مناقبو په کتاب کې ویلی دي:

دا رنګ نقل اورم زه له خاص و عام — له ما واوره په اخلاص ته دا کلام
چې بادشاه د زمـــانی جهان پناه — مسمی وه پـــه نـــامه د احمدشاه
ډیر محکم و په اخلاص په اعتقاد — په خدمت د میاصاحب و ډیر منقاد
چې به راغی پیښور ته نور به تل — په ګلزار د ځمکنو بـه و، بلبل (۱۲)

میا صاحب تر سلوکلو زیات عمر درلـود او خپل عمر یـې ګرده، په زده کړه، تـدریس، تلقین، ارشـاد، اذن، او د ولسـونو پـه روحـانی او اجتمـاعی روزنـه، مطالعـه او تـألیف تیـر کـړ، بالاخره د ۱۱۹۰ هـ ق کال د بزرګی د میاشـتی، پـه لـومړۍ نیټـه او یا تر رجب د دمخنۍ میاشتی په ۲۹مه وفات شوی دی (۱۳) او د پیښور د توابعو د ځمکنو په کلی کې ښخ کړل شو، زیارت یې اوس هم هوری شـته او حاجتمندان د خپلـو مرادونـو د پـوره کولـو لپاره ورته ورځي.

د میاصاحب په مړینه ډیرو پښـتنو شـاعرانو مرثیـې ویلـی دي، او ډیرو یې د مرګ تاریخی مـادې پـه شعرونو کـې د معمـا په ډول نغښـتی راوړي دی، لکـه د پښـتو ژبـی نازکخیـال شـاعر کاظم خان شیدا (۱۱۹۴ هـ ق مړ) چې یـې د مـرګ تـاریخی مـاده په یوه نظم کې داسی راوړې ده:

(c) ketabton.com: The Digital Library

میا عمر صاحب په خپل دوران کی چـی کشاده یې د فیض باب وه
شاه و ګدا یې پـــــه در حاضر وو مرجع د خلقو، عـــــالم مآب وه
تاریخ یـــــې دادی د رحلت واوره شیخ اجل وه، قطب اقطاب وه (۱۴)

میا صاحب په خپل پر باره ژوند کې په پښتو، پارسی او عربی ژبو آثار لیکلی دی، لکه چې ده خپله ویلی دي:

تصانیف له دې فقیره چې عیان دي
په فارسی پـــه عربی کی نمایان دی
په پښتو ژبه هم مـــاکړي بسیار دي
ځنی ځنی بیا مشهور په هر دیار دی (۱۵)

زه به ددې لیکنی په دې برخه کې دده پر معلومو تألیفاتو څه خبرې وکړم:

الف، خزینة الاسرار:

د میا عمر (رح) په لاس ته راغلو آثارو کې د تألیف د قدامت پر اساس قدیمترین تألیف خزینة الاسرار نومیږي چې په ۱۱۱۲ هـ ق کال کې یې تألیف کړی دی، ځینی زیاتونی یې په ۱۱۱۳ هـ ق کال هم پکی کړې دي.

په دې کتاب کې د شیخ آدم مشوانی، شیخ سعدي لاهوری او شیخ یحیی اټکی احوال، خوارق او کرامات په مفصل ډول راوړل شوي دي. له دې سربیره په دې کتاب کې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقشبندیه طریقی د مشرانو او مرشدانو بیان هم په اجمالی ډول راغلی دی.

دا کتاب په پارسی نثر لیکل شوی دی او د میاصاحب د پارسی انشأ او پارسی نثر لیکلو شیوه ترې راښکاري. په دې کتاب کی د میاصاحب ډیر ښکلی پارسي قصاید او ځینی نور منظومات هم راغلی دي. ددې کتاب له مطالعی ښکاری چې میاعمر (رح) د پارسی نظم او نثر لیکلو عالی استعداد درلود. خزینة الاسرار تر اوسه نه دی چاپ شوی، یوه ناقص الاخر نسخه د افغانستان د علومو اکادیمی په کتابخانه کی شته او یوه بله نسخه یې استاد رشاد په لاهور کې ښوولی ده.

ب، خلاصهٔ کیدانی:

خلاصهٔ کیدانی په عربی ژبه د لمانځه په باب د حنفی فقهي یو کتاب دی، چې لطف الله نسفی کیدانی (۷۵۰ هـ ق مړ) لیکلی دی. دا کتاب یوه مقدمه او اته بابه لري. میا عمر (رح) ددغه کتاب مطالب په پښتو نظم ترجمه کړی دی. ددې ترجمی ټول بیتونه ۳۴۳ دي. د میاصاحب د پښتو ترجمی د لومړي باب شکلی سکښت قصیده ډوله نظم دی، خو نور بابونه یې د مثنوی په کالب کې نظم شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد رشاد له څیړنې سره سم د خلاصې د پښتو ترجمې کال ۱۱۴۲ هـ ق یا ۱۱۴۸ هـ ق ښوول شوی دی.

دا رساله میا صاحب د خپل زوی احمدی صاحبزاده (۱۲۳۳ هـ ق مړ) په غوښتنه په پښتو ترجمه کړی ده، په دې باب د میا عمر (رح) خپله وینا دا ده:

نورالعین محمدی مــــشر فرزند	ورپـــــــسی عبیدالله دی ارجمند
په میاګل سره مشهور پــه هر دیار	راغی کښیناســت ونیو ده زما کنار
راته کاندي مسایل چې د صلوة دي	خلاصه کی عجایب پــه درجات دی
باری دا کتاب پــــه ژبه عربی دی	کله پوه پرې هر طالب غبی صبی دی
مسایل د خلاصی که په پښتو شی	ډیر په کار به دا کتاب د پښتنو شی
په بار بار چی د میاګل وه دا الحاح	په پښتو ژبه زمــــــا وشوه صلاح

د میا صاحب ترجمه کړې خلاصه دده له ډیرو نورو منظومو آثارو سره یوځای د هشنغر د فضل حق اخوندزاده په زیار دده له (۷۸) اضافي بیتونو سره چاپ ته آماده شوې ده.

د خلاصې پښتو ترجمه په ۱۲۹۸ هـ ق کال د (خلاصه کیدانی افغانی معهٔ دیګر مسایل مفیده) په نامه د دهلی په فیض عام مطبعه کې چاپ شوې ده.

په دې چاپی نسخه کې د میاصاحب له خوا د خلاصی د اتو بابونو له پښتو ترجمی سربیره، د فضل حق اخوندزاده ۷۸ بیتونه (مقدمه او خاتمه) او د میاصاحب نور منظوم رسایل د

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدې چاپي خلاصي د متن وړاندې وروسته ورسره چاپ شوي دي. ددغو منظوماتو د بیتونو شمیره (۸۵۰) بیتونو ته رسیږي، او دا داسي منظومات دي، چې موضوعات یې له خلاصي سره نیغه اړیکه نه لري.

د خلاصي تر متن دمخه چې د میاصاحب ځیني نور منظومات راغلي دي، د بیتونو شمیره یې (۲۰۸) ده، او په هغو کې حمد، نعت، مناجات، د کتاب د تصنیف باعث، د چهاریار منقبت، د میاعمر (رح) خپله نسب نامه، د نقشبندیه طریقې سلسله او نور مطالب راغلي دي.

د خلاصي تر متن وروسته چې د میاصاحب کوم منظوم آثار راغلي دي، د هغو د بیتونو شمیر ۲۴۲ دی. په منظوماتو کې زیاتره د اسلامي تاریخ ځیني حکایات او روایات منظوم بیان شوي دي.

د میاصاحب دغه حکایتي ترجمې په پښتو ادب کې د قصصو او حکایاتو په تاریخ لیکنه کې د هیریدو نه دي.

ج، شرح فقه الاکبر:

فقه الاکبر یوه رساله ده، چې د علم کلام او عقایدو په خصوص کې بحثونه لري او رساله په عربي ژبه تألیف شوې ده. ددې رسالې د مؤلف په باب بیلابیل نظریات څرګند شوي دي، چا د یوه او چا د بل ګڼلې ده. استاد رشاد دغه نظریات ګرده

(c) ketabton.com: The Digital Library

راوړي دي. پر دغه کتاب مياصاحب په پارسي ژبه يوه شرح ليکلې ده، چې خطي نسخه يې د تاشکند په يوه کتابخانه کې خوندي ده (۱۲).

د، المعالی شرح الامالی:

امالي يوه عربي قصيده ده، چې په **۵۲۹** هـ ق کال امام سراج الدين ابو محمد عبدالله علي بن عثمان الاوشي الفرغانوي (**۵۷۵** هـ ق مړ) نظم کړې ده او ټول بيتونه يې ۷۳ دي.

پردې قصيده ځينو پښتنو علماوو، لکه اخوند درويزه (رح)، عبدالرحمن زميندآوري او ميا عمر (رح) په پښتو او پارسي شرحې ليکلې دي.

د مياصاحب شرح پارسي ده، او د اروا ښاد عبدالحليم اثر په قول مياصاحب دغه شرح په ۱۱۵۸ هـ ق کال بشپړه کړې ده. نوموړي اثر د مياصاحب ددغې شرحې دوې خطي نسخې ښوولې دي.

هـ، نسب نامه:

دغه کتاب په ځينو ماخذو کې د پښتنو نسب نامې په نامه ښوول شوی، خو د حيات افغاني مؤلف بيا ويلي دي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

میاصاحب د ارمړو شجره په پښتو نظم ولی ده (۱۷) ددغه کتاب ځانګړی چاپی نسخه ما نه ده لیدلې.

(۲) د میاعمر (رح) شمایل نبوی (ص):

شمایل د شمیله عربی کلمی جمع ده، چی د شمایل کلمه مجازاً د شکل او قیافی په معنی هم راځي. (۱۷)

د اسلام د نازولی پیغمبر حضرت محمد (ص) د شمایلو زیات کتابونه په عربی، پارسی، اردو او نورو شرقی ژبو په نظم و نثر کښل شوی دی. پښتو هم یوه له دغو شرقی ژبو څخه ده چې د حضرت پیغمبر (ص) د شمایلو د بیان ډیر رسایل او کتب پکی لیکل شوي دي.

هغه پښتانه لیکوال چې پښتو شمایلنامی ترې پاتی دي. دا دي:

اخوند درویزه ننګرهاری (رح) (۹۴۰ – ۱۰۲۸ هـ ق) اخوند احمد، سیدحسین، اخوند قاسم پاپینی، محمدګل کوهاټی، شیرمحمد هوتک (۱۰۹۲ – ۱۱۷۵ هـ ق) سکندرخان خټک (۱۰۸۲ – ۱۱۱۲ هـ ق) عبیدالله میاګل، امیر شاه، مستقیم، غلام نبی او میاعمر صاحب. ما ددغو شمایل نامو په باب یوه څیړنه د سکندرخان خټک د نظم کړې شمایلنامی په تعلیقاتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کی وړاندی کړی ده (۱۸) نو ځکه دلته یې یوازی یادونه لازمه وه.

د پښتو په لرغونو شمایلنامو کې یوه هم د میاعمر (رح) شمایلنامه ده، چې دا شمایلنامه تر اوسه نه ده چاپ شوې، یوه خطي نسخه يې د کابل پوهنتون په خطي کتابونو کی محفوظ ده (۱۹).

د میاصاحب د شمایلنامی دغه خطی متن د یوه خطی جونګ په ترخ کې خوندی دی، او ددې خطی نسخې ۹ مخه یې نیولی دي.

دا شمایلنامه منظومه ده او شکلی سکښت یې د غزلو او قصیده ډوله اوږدو غزلو دی. ټول بیتونه یې ۱۲۵ دی. (۲۱) دا شمایلنامه میاعمر (رح) په ۱۱۲۳ هـ ق کال په څمکنو کې پای ته رسولې ده، لکه چې ده ویلی دي:

په مقام د پیښور پــــــه څمکنو کی شمایل شــه د طالب د زړګی نهال
زر و سل او دری شپیته د هجرت سن و چی را وخوت دا مذکور، لکه هلال

د میاصاحب د شمایلنامی ژبه درنه نه ده، خو نظمونه یې رسالیی نه لري، او د استاد رشاد تحقیق مطابق په دې نظمونو کې دوه وزنه سره ګډ شوی دي، څنګه چې موږ د میاصاحب د نظم کړې شمایلنامی یوازې همدا یوه نسخه په واک کې لرو، نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه مونږ نه شو ویلای، چې دغه ګډوډی یوازې په همدې نسخه کې واقع دي، که نورې نسخی هم دا ډول ګډوډی لري. ددې کتاب دوې نورې نسخی اروانباد اثر په نخښبه کړی دي، چې د پښتونخوا په کتابخانو کې ساتلی کیږي.

ځنګه چې مو دمخه اشاره وکړه، د میاصاحب دغه منظومه پښتو رساله تر اوسه نه ده چاپ شوې، نو می لازمه وګڼله چې په دولسمه هجری پیړۍ کې د پښتنو ددغه ستر روحانی او علمی شخصیت دغه ناچاپه اثر چاپ ته آماده کړم. په همدې نیت می په ۱۳۵۹ هـ ش کال کې دغه متن د کابل پوهنتون له نسخی څخه را نقل کړ او را سره پروت و، په ۱۳۶۷ هـ ش کال کې می دا نقل له اصل سره بیا مقابله کړ او تر مقابلی وروسته می پاکنویس کړ او لازم تصحیحات می پکی داسی وکړل، چې د اصل بڼه می یې په لمن لیکنو کې ښوولی ده. ددې متن د تصحیح روش قیاسي دی او دا په دې دلیل، چې د واحدې نا باوره خطي نسخې د موجودیت په صورت کې د متن محقق اړ دی چی له دغه روش څخه استفاده وکړي.

د متن د خطی نسخی نومرې می د چاپ ته برابر شوی متن په ښی اړخ کې د دا ډول [ ] قوسونو تر منځ ښوولی دي، د بیتونو شمیر می د متن کیڼ اړخ ته په همدی لوړ ډول

(c) ketabton.com: The Digital Library

قوسونو کی راوړی دی او د حاشیو نومرې په مسلسل ډول د دا ډول ( ) قوسونو تر منځ راغلې دي.

ما ددې متن په تصحیح او ددې مقدمی په کښلو کې تر یوه حده کار کړی دی، هیله لرم چې زما دا کار د میاصاحب ددغه اثر د چاپ او نشر په صورت کې د افغان دیندوست ملت په درد وخوری، او زموږ د زړو متونو لیوال محققان هم ځنی استفاده وکړي.

ماخذونه:

(۱) هیوادمل، زلمی، د پښتو آثارو د خطاطۍ عمده مرکزونه، ریاست فرهنګ، کابل، دولتی مطبعه ۱۳۲۴، ۷۹ – ۸۰ مخونه.

(۲) رښتین، پوهاند صدیق الله، پښتو پیژندنه، پښتو څیړنی، پښتو ټولنه، کابل، دولتی مطبعه، ۱۳۵۲ هـ ش ۲۵ مخ.

(۳) بختانی، عبدالله، پښتانه شعراء څلورم ټوک، پښتو ټولنه، کابل، دولتی مطبعه، ۱۳۵۷ هـ ش ۲۹ – ۷۵ مخونه.

(۴) هیوادمل، زلمی، د متن څیړنی میتودولوژی، پښتو ټولنه، کابل، د ښوونی او روزنی مطبعه ۱۳۶۹ هـ ش، ۱۱۴ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۵) رشاد، پوهاند، عبدالشکور، د ځمکنو میاعمر (رح) د افغانستان د علومو اکاډیمی، کابل دولتی مطبعه ۱۳۶۰ هـ ش، ۱۱ مخ.
(۶) اثر، عبدالحلیم، روحانی تړون او روحانی رابطه، پېښور، ۱۹۶۵ ع، ۷۵۹ – ۷۶۰ مخونه.
(۷) د ځمکنو، میاعمر (رح) خزینة الاسرار، (خطی) د افغانستان د علومو اکادیمی خطی نسخه.
(۸) د ځمکنو، میاعمر (رح) خلاصهٔ کیدانی معه دیگر رسایل مفیده، دهلی، فیض عام مطبعه ۱۲۹۸ هـ ق، ۲ – ۷ مخونه.
(۹) د ځمکنو میاعمر (ح) ۱۴ مخ.
(۱۰) همدغه اثر، ۱۹ مخ
(۱۱) خلاصهٔ کیدانی ۱۱ مخ.
(۱۲) مسعودگل، مناقب میاعمر چمکنی، دهلی، مطبع فیض عام، ۱۲۹۹ هـ ق ۳ مخ.
(۱۳) د ځمکنو میاعمر (رح) ۲۷ مخ.
(۱٤) شیدا، کاظم خان، د شیدا دیوان، د استاد بینوا په زیار، پښتو ټولنه، کابل، عمومی مطبعه، ۱۳۳۱ هـ ش، ۲۱۵ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۱۵) خلاصۀ کیدانی، **۵** مخ.

(۱٦) محمد حیات خان، حیات افغانی، لاهور، **۱۸۲۷**ع، **۱۵۴-۱۵۵** مخونه،

(۱۷) د ثمکنو، میاعمر (رح) **۵۱** مخ.

(۱۸) هیوادمل، زلمی، د سکندر ختک د شمایل نامه او پندنامه، تعلیقات، پښتو ټولنه، کابل، **۱۳۲۴**هـ ش، **۴۱ – ۴۹** مخونه.

(۱۹) پهوال، عبدالرحمن او ستوده، د پښتو د **۱۰۸** قلمی نسخو فهرست، کابل پوهنتون **۱۳۵۴**هـ ش، د کابل پوهنتون د کتابخانی **۸۴** نومره خطی کتاب.

(۲۰) ما د استاد رشاد د یوه یادښت له مخی په خپله یوه مقاله کې چې می، د میاعمر (رح) د شمایلنامی، پر خطی نسخه کنبلی ده، دا ویلی دي، چی د میاصاحب د شمایلنامی بیتونه **۱۲۲** دی. (هیوادمل، زلمی، د ثمکنو میاعمر د پښتو خطی کتاب په باب څو ټکی، عرفان د **۱۳۲۹**هـ ش کال د قوس ګڼه، **۴۰** مخ) خو په متن کی د شمایل نامې د بیتونو شمیر (**۱۲۵**) دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

متن

بسم الله الرحمن الرحیم

[۱] اَللّٰهُم صَلِّ وَسَلِمْ وَ بَارِکْ وَ اَنْعِمْ وَ اَرْحِمْ وَاکْرِمْ عَلٰی سَیّدِنَا وَ مَوْلاَنَا وَ شَفِیْعِنا مُحّمَدٍ سَیّدِالْعَالَمِیْنَ وَ سَیّدِ الْاَنْبِیَاءِ وَالْمُرْسَلِیْنَ وَ سَیّدِ الْمَلاَئکَةِ الْمُقَرّبِیْنَ وَ عَلَی اٰلِـه وَ اَهْلِ بَیْتِـه * اَجْمَعِیْنِ دَائماً اَبَداً عَدَدَ مَاعَلِمْتَ وَاملاءَ مَا عَلِمْتَ تَکُوْنَ وَ زِیْنَةَ مَاعَلِمْتَ بِعَدَدِ الاَنْفَاسِ الْخَلاَ ئقْ وَ التّسْبِیْحِ الْمَلاَیِکْ وَ ذَرءِتِ الْمَوْجُوْدَاتِ اَجْمَعِیْنَ، کَمَا یُحِبُّ رَبُّنَا وَ یَرْضَی یَکُوْنُ لَکَ رِضَاءً وَ لِحِقّه اَدَاءً وَ فَی الّدَارَیْنِ لَنَا صَلاَحاً وَ فَلاَحاً وَ نَجَاتاً مِنَ النّارِ وَ مِنْ شَرِّالْاَشْرَارِ وَ ضَرِّالْاَضْرَارِ وَ جُنُوْدِ الْکُفّارِ وَارْزُقْنَا مِنْ عِنْدِکَ ضِیاً وَ نُوراً فِی دَارِ الْقَرَارِ بِرَحْمَتِکَ یَا اَرْحَمَ الرّاحِمِیْنَ.

(درود شریف)*

تل ثنا د هغه پاک پروردګار

---

*آ۲: آلهِ و اصحابه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چی ممکن یې له نابوده کړ اظهار
بیا یی غوره په عالم کی پاک رسول کړ
هم یې موږ** دده امت کړو ایماندار
او درود دی پاک الله پرده ویلی
بیایی موږ (ه هم) مامور کړو پر دا کار(۵۵)
[۲] دغه پسه شمایل د پاک رسول دي
چی لوستونی (۵۲) منور شی په انوار
شمایل په لوست وعده د بهشت شوې
ځکه هر څوک یې د لوستو طلبګار
د الله ثنا بی حده ***
بنده وایه (۳) بی عدده
دا ثنایی ازلی ده
له ازله تر ابده

**آ۱: مونږ
(۵۵) اصل: بیا یی موږ پر مامور کړو ؛ آ۲: بیا ئ موږه پر مامور کړو پدا کار؛ آ۱: بیائ مونږ پر مامور کړو پدا کار
(۵۲) لوستونی: لوستونی یې ؛ آ۲: چه لوستونی منور په انوار
***آ نسخه له دې ځایه پیلیږي.
(۳) اصل: وایی

(c) ketabton.com: The Digital Library

او درود پر* پاک رسول
رحمت راغی** له احده
نن ورځ*** وار دی مومنانو
درود وایئ بی عدده
چی درود پر* پاک رسول په مینه وایي
دغه لویه وسیله ده

فصل**

بیا* د الله ثنا تل وایه** اې امته
چی (۴) پیدا کړه رسولان آدم صورته
همه* واړو سر حلقه یې پاک رسول کړ

* آ: په
** آ، آ۱، آ۲: راغلے
*** آ: نن هم
* آ: په
** په آ نسخه کی فصل نشته، آ، آ۲ دواړه د فصل عنوان لري
* آ۲، آ۱، آ: او بیا ** پ: وایی؛ دا دوه مسری په آ۱ نسخه کی خوړل شوې دي. وروستۍ مسرۍ چا په بل قلم لیکلی ده: چی پیدا کړی رسولان آدم صورته
(۴) چې = چی یې؛ پ: چی یې
* آ، آ۱، آ۲، پ: د همه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا یی موږ دده حساب کړو له امته
له صفته یې عاجز سړي، پیري شوو
که هر څو یې وصف کا* په څو لغته
ولې لږ بیان یې دا دی اې طالبه
مومن* زړه به پرې قوی شی پر همته
پاک رسول نوری بشر* مقبول د خدای وه
بی نظیره عالیشانه، تمام پُر له برکته (۵)
آدم زاد څه، کائنات کې* مثل نشته
که هر څو کائنات دي عالي فطرته
د صورت بشري سایه یی نه وه اې طالبه (۶)
سرتر پایه نوری (۷) تن، نوری سیرته

---

*آ۱، آ: که
*آ۱: د مومن زړه
*آ۲: بشره
(۵) اصل، پ: بی نظیره تعالی شانه سر تر پای تمام پرله برکته.
*کې: کې یې
(۶) پ: د صورت مبارک یی بشری سایه یې نه وه ای طالبه؛
آ : د صورت مبارک بشری سایهٔ نوه ابطالب
(۷) آ۲: سرتر پایه مبارک تن

(c) ketabton.com: The Digital Library

مچ پرې نه کښيناست هيچرې اې مومنه
مچ اکثر وي آلوده او پر چرکته
[۳] معجزات يې عجايب او لوی لوی وو
کل کارونه يې واړه وو له حکمته (۸)
چی يې ونی رابللې، په قدرت د پاک الله وله راغللی (۹)
دوی به ولوښتی (۱۰) بی درنګه بی محنته
لويو غرونو مخ* ښرګند کړ چی زرکيږو و خدمت ته
زرکيده يې په قدرت د پاک الله حاصل بی درنګه بی کلفته
التفات يې ورته نه کاوه هيچيرې
وه په ذات کی يګانه بلند همته
مياشت له شوقه دوه نيمه وله** راغله
چې يی وکړ پرې نظر له اشارته
و، مقبول په دواړه کونه*** کی طالبه

---

(۸) آ۲، آ۱، آ ، پ: کل کارون ئ واړه پرلبرکت
(۹) اصل: چی يې ونی را بللی وې عاجزې په قدرت د پاک الله وله راغلې؛ پ، آ: ولره راغلې
(۱۰) له بيخه نړيدل.
* آ: مخ ورته ښرګند کړ
** آ۲، پ: ولره
*** آ، آ۱، آ۲: وه مقبول په دواړه کونُ

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیکبختان یې بیرون نه وه *
کافران چې له خدمته یې بیرون شوه*
شرمنده شوه * په دوه کونه هزیمته
چې پیروان * د پاک رسول نه شی طالبه
هغه کسان واړه محروم له شفاعته *
په اول یې پیروي په خاص توحید ده
مشرک ځکه بی نصیب شه له رحمته
مَنْ رَغِبَ عَنْ سُنّتِی لَمْ یَنَلْ شَفَاعَتِی (۱۱) ظاهر دلیل دی
دا حدیث صحیح راغلی له حضرته
له سنت مراد تمام شریعت دی
دا معنی کړه ښه معلومه له لغته
امر و نهی پاک رسول له خدایه راوړه (۱۲)
پاک رسول زموږ پیشوا دی

---

*آ١، آ٢، آ: وو
*آ١: شوو
*آ٢: شرمنده شوو
*آ١، آ٢، آ: پسروان
*آ نسخه دلته ناقصه ده
(۱۱) ځوک چی زما له سنتو سرغړاونه وکي، بیا به نه مومي زما شفاعت
(۱۲) آ۱، آ۲، پ: امر نهی پاک رسول له خدای راوړ تعالی شانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاص و عام و ته ارشاد کاله رحمته (۱۳)
مفصل می شمایل په پښتو راوړه (۱۴)
عربی و فارسی وه شرین لغته

فصل

پاک رسول نوری جمال نوری بشر
خدای پیدا کړ منور
د صورت سایه یې نه وه (۱۵)
نور یې زیات تر شمس قمر
[۴] دولس لکه دیارلس زره
تیر سو (۱۶) دیرش وینښته یی د سر
او شپږ لکه څو نسو (۱۷) دو اویا حساب په پاکه ږیره
اختلاف د روایاتو دلته شته دا مختصر (۱۸)
په حساب کی د وینښتو کمی، زیاتی احتیاط دادی

(۱۳) آ۱: که له رحمته
(۱۴) آ۱: راوړ
(۱۵) آ۲، پ: د صورت مبارکی بشری سایه یی نه وه
(۱۶) تیر سو: دری سوه ؛ آ۲، پ: وینښته یی وو د مبارک سر
(۱۷) څو نسو: خلور سوه ؛ آ۲، پ: پر پاکه؛ آ۱، آ۲: ګیره
(۱۸) اصل، پ: که اختلاف د روایاتو دا له شته دا مختصر ؛ آ۱، آ۲: که اختلاف د روایتو دا له

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې تعین پکې رانه شي په شمر

خلاصه، حاصل یې دا چې په سینه یې *د ویښتو وه نرۍ لیکه

لکه ښکلی الف سم وي په دفتر

عربي و په فارسي کې مونده کیږي

دا مذکور یې د ویښتو *شته مقرر

شمایل نبوي کې سپین ویښته یې دي شمیرلي

سپین ویښته یې تر شل کم وایي په شمر

دري شپیته کاله یې عمر *بې معراجه

روایت دا هسې شته دی معتبر

چې اتلس کاله شپه وه مومنانو

*غه ژوندون یې په قدرت د جان پرور

قوت (۱۹) یې شوق او محبت د کردګارو *

غیر ګمان چیرې ونه کاندې ابتر

* آ۲ به سینه یی مبارک

* آ نسخه تر دې ځایه ناقصه ده؛ آ۲، پ: دا مذکوریی د ویښتو یی مبارک شته مقرر

* پ، آ۲ : عمر مبارک

* آ : هغه ژوندون پقدرت؛ آ۲ ، پ: ژوندون مبارک.

(۱۹) قوت: شومه

* آ۲، پ: د ذوالجلال و

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملایک بی طُعمې* ژوي عجب نه کړي
د الله* تحقیق د رزق کړي بی خبر[۲۰]
دا احوال یوه معجزه له معجزاتو
د مومن ایمان راوړه دي پرې هنر
پاک رسول کمالات تر عقل لوړ عطا د خدای ده[۲۱]
ته به څه شکل همګی راوړې په شمر
شمایل لوسته د زړه په فکر بویه
چی د زړه په فکر یې لوست دی ډیر هنر[۲۲]
چی په ژبه یی بیان په زړه دلیل وي
هغه لوست یې په تحقیق دی پر اثر*

---

*آ۲: طلمی
*ا، آ۱، آ۲: دا له
(۲۰) اصل: او د الله تحقیق؛ پ: او دا له تحقیق

(۲۱) اصل: د خدای ده جل جلا له ؛ آ: د خدای دي جل جلا له ؛ پ ، آ۱، آ۲: پاک رسول کمالات کل تر عقل بر عطا د خدای د جل جلا له؛ آ۲: خدای جل جلا له، (د) نه لري.

(۲۲) اصل: چی د زړه په فکر یی لوسته یی دی هنر؛ پ: چی د زړه په فکر یی لوست وی دی بهتر؛ آ: چی د زړه په فکر لوسته دی بهتر؛ آ۱: چی د زړه په فکری لوست یی ډیر هنر

* له دې نیم بیتي لوړ درې نور نیم بیتي او دا نیم بیتی ټول په آ۲ نسخه کې یو ځای دا سې راغلي دي: شمایل لوسته ئ دي بهتر چې پژبه یې بیان پزړه دلیل وي هغه لوست یې په تحقیق دی پر اثر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معنی ملاحظه بویه طالبانو
چی محکم* پرې یقین شي محکم تر
په دلیل سری (۲۳) یو ځل لوسته په کار دي
غه، *یو ځل دی، تر هزار ځله بهتر

فصل*

پاک رسول نوری جمال وه
پیدا کړی ذوالجلال وه
[۵] وه پیدا د خدای له نوره
ځکه بی* نقصه کمال وه
که گمان د اتحاد کړې
دا گمان دې لوی وبال* وه
هغه نور محمدی د خدای مخلوق
تر کل مخلوق مقدم پیدا کړی ذوالجلال وه*

---

*آ: محکم وم؛ آ۱، آ۲: محکم هم
(۲۳) سری: سره یی؛ آ، پ: سره
*آ۲: هغه
*په آ نسخه کی د فصل عنوان نشته
*آ۲: یی
*آ: اوبال

(c) ketabton.com: The Digital Library

اَوّلُ مَا خَلَقَ اللّٰہُ تعالی نُورُیِ [۲۴] لوی دلیل دی
دا حدیث ستا* د مقصود په شبه دال وه
ذات صفات د حق شریک له هیچا نه دی
چی گمان د شرک کا اهل ضلال وه*
نبي و * د خدای له نوره
سرې و * له برکته
غوره کړی ذوالجلال وه
دواړه شونډې یی تسبیح* وې
مسبح [۲۵] د ذوالجلال وه
ژبی [۲۶] وه د خدای له ذکره منوره
چی گویا په حق مقال وه

---

* آ، آ۱، آ۲: هغه نوری محمدی صلی الله وسلم و اله د خدای مخلوق ته (آ۱، آ۲: تر) کل مخلوق مقدم ی (آ۱، آ۲: ی ته لري) پیدا کړی ذوالجلال وه
[۲۴] لومړنی شی چی خدای پیدا کړی و، هغه زما نور دی.
* آ۱، آ۲: دا حدیث ستا د مقصود
* آ۱، آ۲، آ: چی گمان د شرکت کا اهل ضلال وه
* آ۱، آ۲، آ: وه
* آ: سری وه لبرکت
* آ۱: په تسبیح وې؛ آ۲: شونډې مبارکی
[۲۵] مسبح: خدای تعالی په پاکی یادوونکی.
[۲۶] ژبی: ژبه یی؛ آ۲: مبارکه ژبه یی وه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوری غاښ او لوړه پوزه
مښک عنبر* ، غه د بهښت یی کله* سیال وه
زړه* یې پرله صدقه له اخلاصه
درست له رحمه مالامال وه
دواړه غوږې (۲۷) یې وو، و پند* و عبرت ته
چې د وحی منتظر په خاص کرم د ذوالجلال وه
دواړه سترګی یې پر حیاوې
چې حق بین او با کمال وه
دواړه لاس* یې سر په سخاوو
چې په ورکړه په عالم کی بی مثال وه
حُلق* شیرین یې بهترین وه د بهښت له هغو شهدو
کل امت* له شفقت یی مالا مال وه

---

* آ: عنبری
* آ۲: کا سیال
* پ، آ۲: مبارک زړه
(۲۷) غوږې: غوږه یې
* آ: د پند و ده عبرت ؛ آ۲: دواړه غوږی مبارک وو و پند و عبرت ته ؛ پ: دواړه غوږی مبارک وو پند او و عبرت ته
* آ۲ ، پ: دواړه لاس یی مبارک پر سخا وو
* اصل: حلق

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملا یي وه بهتره د بهښت له دُر جوهرو
چی تړلې په طاعت وه چی حکمت او برکت پکی کمال وه*
د بهښت تر سرو یاقوتو یی سینه* وه خوش نمایه
په خوبی درخشان تر لال وه
نوس* یی وه پُر حلم
چی قرآن پرې باندې دال وه
قوله تعالی : "و اِنکَ لَعَلَی خُلُقٍ عَظِیم"(۲۸) که ته لولې(۲۹)
دا جواب ستا د ،غه سوال وه
مبارک بطن یې صابرو ، له جمیع صابرانو
چی په صبر لکه بحر مالامال وه
هم ویښته یې بهترین وه ، د بهښت له هغو پاکو ګیاهونو
چی پیدا د حق په فضل بی و بال وه
[۲] هم هډونه مبارک یې بهترین وو د بهښت له غو کافورو

---

*آ۲: کل امت یی
*پ، آ، آ۱، آ۲ : چی تړلې په طاعت وه چی حکمت او برکت معنوي پکې کمال وه
*په ستورو نخښه شوي کلمات په مقابله شوو نسخو: پ، آ، آ۱، آ۲ کې د مبارک کلمه هم لري.
*نوس یی مبارک وه پر حلم
(۲۸) بې شکه چی ته د عالی اخلاقو څښتن یی
(۲۹) آ، آ۲: که ولولې

(c) ketabton.com: The Digital Library

چی بیان یې زما ستا کله مجال وه
دواړې پښې * یې د باري خدای په عبادت وې
چی ملک یې په طاعت کی کله سیال وه
پاک رسول قبول مقبول [۳۰] د خدای تعالی وه
تعالی شانه د صورت معنی یی ځکه په کمال وه [۳۱]

فصل

د حضرت رسول جمال
خدای پیدا کړ با کمال
په جمیع عالم کی غوره
پیدا کړی ذوالجلال
پاک رسول محبوب دخدای وه تعالی شانه
له محبوبه سیالی څوک کا د کمال
چی پیروشی [۳۲] د محبوب هغه مقبول شی
قوله تعالی:

* پ، آ، آ۱، آ۲: دواړې پښې مبارکې
(۳۰) آ۱، آ۲: پاک رسول بیشک، قبول، مقبول محبوب د خدای تعالی وه
(۳۱) آ۲: تعالی شانه د صورت په معنی ځکه په کمال وه.
(۳۲) آ: پسرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿فَاتَّبِعُونِى يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ﴾ [۳۳]اخبار کوی له دي احوال
او عالم آدم هنوز چی پیدا نه وو
پاک الله وه پیدا کړی
ډیر پخوا زموږ [*] پیشوا حضرت رسول صاحب کمال
لیکن وقت یې د ظهور راغلی نه وه
د رب کړه دي په حکمت واړه کمال
نه هیڅوک دده په رنګ وو
دا لا څه د چا مجال
نه چی دی [**] د چا په رنګ وه
چی یی ووایم مثال
تن [*] یی سپین تر سپینو زرو
نوري تن [*] آدم جمال
ګندم ګون و ته مایل وه [*]

---

(۳۳) نو تاسی زما متابعت وکړئ چی د خدای د دوستۍ وړ شئ
* آ۱: څمونږ
** پ، آ۲: او نه دی د چا
* آ۲: مبارک تن
* پ، آ۲: نوري تن یې مبارک
* آ: کی هم شته وه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پُرله نوره مالامال
تل له شوقه ګونه زیړه
پُرله شوقه تل خوشحال
نری ګڼې وړې وروځی
خم ابروی لکه هلال
فراخ وچولی درخشان وه
نمر تر* ې کم دی په مثال
هم یې توره* ګرده ږیره
خوشنمای[۳۴]تر خط او خال
دوه یې توری غټې سترګې
پر حیا زیب د جمال
توربانه یې د راز نمای[۳۵]
ووه له حسنه[۳۶] مالا مال
پاکه خوله یې زیب نمایه

---

*آ: تر
*آ هم توره
[۳۴] آ۲: خوشنمایه
[۳۵] آ، آ۱: نمایه ، آ۲: دراز نمای وو
[۳۶] آ۲، تل له حسنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رحمت باب[۳۷] د ذوالجلال
غاښ* یی سپین ترمرغلرو
خي[۳۸] در ونبیم مثال
پُرله نوره ځبله لري
خوش نمایه[۳۹] خوش جمال
دواړه لاس یی رسیده تر زنگنونو
ووه پیدا پُرله خوبیو[۴۰] با کمال
هم یی گوتو سر نري (وو) مومنانو *
مونده نه شی آدم زاد په دا مثال
هم یی قد* میانه بالا وه اې مومنه
کله شته، د آدم زاد هسی جمال
هم صادق په کل گفتار او په کردار کې

---

(۳۷) آ: یاب
* په ستورو په نخښه شوي کلمات په پ، آ۱ ، آ۲ نسخو کې ښنگ ته د (مبارک) کلمه لري. خو په اصل او آ نسخه کې د مبارک کلمه نشته.
(۳۸) خی: څه یی
(۳۹) آ، آ۱، آ۲ ، پ: خوب نمای
(۴۰) آ۱ ، آ۲: خوبي
* آ۲، پ: هم یی گوتی مبارکی سر نری، وې مومنانو ؛ آ: هم ی کوتی سرنری و
* پ: قد مبارک

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو ، خلک يې په تعظيم په استقبال

فصل

هم ؤ، ختم د نبيانو بی خلافه
په دا حال صحيح قرآن پرې باندې دال
قوله تعالی:
محمدٌ اَبَا اَحَدٍ مِنْ رِجَالِکُمْ وَلَکِنْ رَّسُوْلَ اللهِ وَ خَاتَمَ النَّبِيِّنَ (۴۱)
که ته ولولی:
ته به هله شی آگاه په دا احوال
ختم هسی رنگه لويه مرتبه ده اې مومنه
تر دا زيات نشته د هيڅ مخلوق کمال
تر قيامته پس له ختمه نبی نشته
هم دی ختم المرسلين په کل کمال
بيا په قرب د الله تر ختم فوق مرتبه نشته
د نبيانو د ملکو * پاک الله ور عطا کړی دا کمال
معجزات يې عجايب وواې مومنه

---

(۴۱) محمد ، ستاسی د يوه پلار هم نه دی، مگر د خدای استازی او د نبيانو خاتم دی.
* آ۱، ا۲: ملک

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوک بې [۴۲] وکاندي سیالی یی د کمال
چی معراج هم وه یو جز د معجزاتو [۴۳]
اوس په دا نظر [۴۴] وګوره کل احوال
کل نبیان وه طفیلی له پاکه رویه
له لولاکه [۴۵] ښه مفهوم کړه دا احوال
چی درود پری پاک الله ملایک [۴۶] وایی
تر دا زیات نشته د هیڅ مخلوق کمال
په قیامت له پاکه رویه به یی خلاص شی [۴۷] عامیان واړه
شفاعت ور عطا [۴۸] کړی ذوالجلال
دا یی لویه معجزه ده [۴۹] بی نظیره
چی څرګند وه په تولو کی د رحال [۵۰]

---

(۴۲) بې : به یې
(۴۳) آ ، آ۲ ، پ: له معجزاتو
(۴۴) آ ، آ۲ ، پ: نظیر
(۴۵) آ : لولاک ښه
(۴۶) آ ، آ۲ ، پ: او ملایک
(۴۷) آ ، آ۲ ، پ: به یی خلاصیږی عامیان واړه ، آ: به ی خلاصیږی عامیان
(۴۸) آ ، آ۲: ورعطا
(۴۹) آ ، آ۲ ، پ: وه
(۵۰) اصل: د رجال

(c) ketabton.com: The Digital Library

کل دوستان یی په ښادي په دواړه کونه
کل دښمن یيې زیر زبر شه پایمال
شمایل په لوست وعده د بهښت شوې
چی قاری یی دی دوست دار د ذوالجلال
نن هم* وار دی مومنانو صرفه مه کړئ
دا هم لویه وسیله ده بر کمال*
که هم* چیرې وی حاجت په دواړه کونه
درمانده شوې* بی طاقته بی مجال
وسیله و پاک الله ته شمایل کړې
هم دده په روی به وغواړې نیک احوال
او که هم* چیرې وي حاجت په دواړو کونو*
په نه ځله وظیفه د شمایل په صدق لولی
غه*حاجت په در عطا کا ذوالجلال

*آ: نن وم
*آ۲ ، پ: په کمال ، آ: با کمال
*آ: که وم
*آ۲: درمانده شے
*آ: که وم چیرې
*آ۲، آ۱ ، آ: د دواړو
*آ۲ ، آ: هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ګناه په بد افعال وظيفه مه کړه
ته به نه شی پرې سودمند په بد افعال
لوی ضرر به آخر درته در پيښ کا *
ته به شی په بد افعال اهل ضلال
دا يو سِر و * له اسرارو می ظاهر کړ
بيا به مومې دواړه کونه په کمال
صادقان به شمايل په صدق لولي
چی ايمان يی سلامت شی له زوال
نيکبختان به يی د خدای دپاره لولي
په عقبی به عشرت کاندی * په کمال
"محمد عمر" بن ابراهيم سړبنی شمايل راوړ په پښتو ژبه (۵۱)
طالبان به يی په لوستو * شی خوشحال

---

* آ: لوی ضرر به آخر درته پيښ که
* آ۲، آ: وه
* آ، پ: عشرت کاندی په کمال؛ آ۲: په عشرت کاندی په کمال؛ آ۱: به عشرت کاندی په کمال،
په اصل کې: عشرت په کمال. د (کاندی) کلمه پاتې ده ؛ په پ: آ، آ۱، آ۲ نسخو کی کاندي شته؛ ددې نسخو له مخې کاندی په اصل کې ورزيات شو.
(۵۱) آ۲، پ، اصل: محمد عمر بن ابراهيم اسرائيلی سړبنی ، آ: محمد عمر بن ابراهيم
* آ: لوسته، آ۲: لوست
* آ: لوسته، آ۲: لوست

(c) ketabton.com: The Digital Library

موسی، عیسی می مادري پدری ورونه
شمایل و پښتو ژبی ته راغب د دین په حال [۵۲]
دا توښه زموږ دوارو مومنانو
شمایل صحیح عمل بی قیل وقال
په مقام د پشاور په خمکنو کی
شمایل شه د طالب د زړګی نهال
زر او سل او دری شپیته د هجرت سن وه
چی راوخوت دا مذکور، لکه هلال

[۹] شمایل نبوی صلی الله تعالی علیه و علی اله و اصحابه و اتباعه وسلم تصنیف حضرت غوث زمان میا صاحب چی مشهور او معروف په خمکنو سره دی.

هر که بخواند کاتب را بدعا خیر یاد کند، خدایش خیر کند.

---

[۵۲] پ: شمایل و پښتو ژبی ته راغب وو ددین په حال؛ آ: په شمایل وه پوښتو ژب ته راغب دین په حال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سر خبرې

د میا عمر څمکنی(رح) (۱۰۸۰ – ۱۱۹۰ هـ ق) د شمایل نبوي(ص) متن ما د کابل پوهنتون د کتابخانې له خطي نسخې په **۱۳۵۹** هـ ش کال نقل کړی و، په ۱۳۶۹ هـ ش کال مې پردې نسخه یوه مقاله ولیکله چې پر هماغه کال په عرفان مجله کې چاپ شوه.

تر دې وروسته مې غوښتل چې د متن د چاپ لپاره له چا سره خبرې وکړم. پدې کې د دوکتور نجیب الله حکومت سقوط شو، د تنظیمي جګړو له امله مورږ پېښور ته کډه وکړه، له ښه تصادفه ما د شمایل نبوی(ص) متن او مقدمه هم له ځانه سره وړي وو.

د پېښور د استوګنې په اول کال زمونږ فرهنګی مشر همیش خلیل را څخه پوښتنه وکړه چې د چاپ لپاره تیار څه لرې؟ ما ورته په ځواب کې وویل چې په کاغذونو کې مې د څوکنو د میاعمرصاحب د شمایل نبوی(ص) تیار کړی متن له مقدمې سره راسره موجود دی چې که زمینه وي کیدای شي چاپ یې کړو، خو مخکې تر دې چې د چاپ په لټه کې شم زما له تاسې څخه دا غوښتنه ده چې تاسې هم څه پرې ولیکئ.

همیش صاحب په مهربانۍ زما غوښتنه ومنله، خپل کار (متن - مقدمه) مې وروسپارل، او اوږد لیکنه یې پر وکړ، زما په مقدمه کې راغلي معلومات یې غنی کړل او له ځینو خبرو سره یې خپله اختلاف هم څرګند کړ. د دوی تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکني وروسته ما داسې انګيرله چې ګونډې زما کار د چاپ لپاره آماده دی، نيت مې دا و چې يونيورستې بک ايجنسي خاوند انعام الله جان ته يې د چاپ لپاره ورکړم.

د پېښور د استوګنې پر مهال ما هره ورځ يو ساعت دوه ساعته ددې سيمې د اکاډميکو مراکزو په کتابخانو کې مطالعه کوله. يوه ورځ مې د پېښور پوهنتون د پښتو اکاډمي په کتابخانه کې د رفيع صاحب له خوا جوړ شوی د پښتو اکاډمي د کتابخانې د خطي او چاپي نوادرو فهرست کوت، يو ځای د ميا عمر د شمايل نبوي نوم مخې ته راغی نو په هماغه ساعت د خپل کار له چاپه منصرف شوم، ځکه زما حدس و چې، لکه د پښتو اکاډمي، ښايي د پېښور په نورو کتابخانو کې نورې نسخې وي چې زما له تهيه کړی متن سره يې مقابله ضرور ښکاري.

زما حدس سم و، کله چې مې د پېښور په ملی آرشيف کې مطالعه کوله نو هلته هم د ميا صاحب د شمايل نبوی درې نسخې را پيدا شوې. پدې ترتيب په پېښور کې ما د شمايل څلور نورې نسخې وموندې، دا څلور سره نسخې مې د خپل تهيه کړي متن سره مقابله کړې او دا مقابله شوې پاڼې را سره وې، کلونه پرې تير شول. کله چې پوهنوال يون ددې رسالې د چاپ آماده ګي ظاهره کړه، نومې دا پاڼې له دوسيې را وايستې او له ځان سره مې فيصله وکړه چې پر متن ما ليکلې مقدمه په هماغسې پرې چاپوم، څنګه چې مې په ۱۳۷۰ هـ ش کال پرې ليکلې وه، خو نور کارونه چې مې په پېښور کې پر دې رساله کړي، د هغو توضيح ته ضرورت و، ددې توضيحاتو مناسب ځای د سرخبرې وې چې زه اوس خپلی اضافی خبرې دلته راوړم:

(۱) **له نورو نسخو سره مقابله**:

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنګه چې مې دمخه وویل دا متن د کابل پوهنتون له نسخې په ۱۳۵۹ هـ ش کال کې نقل او بیا تهیه شو. د پېښور په کتابخانو کې د مطالعې په دوران کې له لاندې څلورو نسخو سره مقابله شوی دی د څلورو سره نسخو اختلافی موارد په حاشیو کې راغلی دي، نسخې دا دي:

الف، د پېښور پښتو اکاډمي نسخه:

دا نسخه لس پاڼې لري، د محمدی صاحبزاده (۱۲۲۰ هـ ق مړ) په امر و هدایت لیکل شوې ده، د لیکلو کال یې ۱۱۹۴ هـ ق کال ښوول شوی دی، ما یې اختصاري علامه (پ) ټاکلې ده، ددې نسخې اختلافی موارد د (پ) پراګرافیم په نخښه شوي دي.

ب، د پېښور ملی آرشیف نسخې:

لومړی نسخه: دا نسخه ټولې ۹ پاڼې لري او د یوې مجموعې په ترځ کې راغلې ده. دا نسخه هم د محمدي صاحبزاده په هدایت لیکل شوې. اختصاري نخښه یې (آ) ده. د لیکلو تاریخ یې نه دی لیکلی.

دویمه نسخه:

دا نسخه ۹ پاڼې لري، په ۱۱۹۲ هـ ق کال د محمدی صاحبزاده لپاره لیکل شوې ده، نسخه په یوه مجموعه کې راغلی ده. دا نسخه ما د (آ۱) په علامه نخښه ده.

دریمه نسخه:

دا نسخه ۱۰ پاڼې لري، نور محمد نومی په ۱۱۹۴ هـ ق د عالیګۍ په کلی کې لیکلې ده، کاتب نور محمد خپل پلار نوم ګل محمد لیکلی دی. ددې نسخې اختصاري علامه (آ۲) ده.

(۲) د تصحیح روش:

څنګه د تصحیح روش د متن د خطي نسخو کیفیت، کیمیت او څرنګوالی ټاکي، نو څکه کله چې ما متن لومړی ځل د کابل د واحدې نسخې

(c) ketabton.com: The Digital Library

له مخې آماده کړی و، نو ځکه مې یې د تصحیح روش قیاسي ښوولې و، خو کله چې ما د پېښور په کتابخانو کې څلور نورې نسخې ولیدې او دا څلور نسخې مې له خپل متن سره مقابلې کړې، نو د تصحیح دا روش راته التقاطي نه، بلکه انتقادي ښکاري، ځکه اصل او څلور سره ورسره مقابله شوې نسخې کابو سره یو شی دي، دغسې اختلافات چې د متن مفهوم ته ضرر ورسوي، په پنځو سر نسخو کې نشته او د نسخو اختلافات یې زیاتره املایي او لیکدودي دي. ما د نسخو اختلافات د متن په حاشیو کې راوړي دي، کوم ځای چې د اصل خط سم نه دی راښکاره شوی، د اصل ضبط مې حاشیې ته راوړی دی او متن مې د نورو نسخو د ضبط له مخې سم کړی دی.

(۳) سریزې په ارتباط:

ما په سریزه کې د افغانستان له پاچهانو څخه یوازې لوی احمد شاه بابا د میا عمر (رح) له مریدانو او ارادتمندانو کې یاد کړی و. (سریزه، ۷ مخ)

دوکتور محمد حنیف د **Ph.D** په ډیزرټیشن کښلي دي چې تیمور شاه درانی (۱۱۸۶ – ۱۲۰۷هـ ق) هم د خمکنو له خانقا سره منسلک و، تیمور شاه چې کله پاچا شو نو له څلورو زرو درباریانو او فوج سره د میا صاحب سلام ته راغی. د دادین په مناقب میاعمر کې راغلي دي:

دا ارشاد وکړ صاحب چې اې ملوکه
پوخ کړه دا قدر طعام له ښه سلوکه
چې سبا راځی فقیر ته پر زیارت
نو نهال هسی د باغ د سلطنت
دعا ګوی به په کامګار برخوردار باندې
خوا سره کړي چې یې ووینې د وړاندې
دا په دا چې دی فرزند د احمد شاه دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېر پرې خوښ يم مخامخ که پس شا دی

(حيات، آثار ميا عمر چمکنی، ص ۷ . ۴)

(۴) **پښتو نورې شمايل نامې:**

استاد رشاد ليکلی دي چې ما ته د پښتو لس شمايل نامې معلومې دي (دڅمکنو ميا عمر(رح) ۲۵ مخ) مګر د رسالې د همدغه مخ په حاشيه کې چې کوم نومونه راغلی د ميا صاحب په ګډون ترې نه تنه جوړېږي، خو استاد په دغو نومونو کې د عبدل محمد ترين نوم هم ياد کړی دی چې د آخوند درويزه د شمايل رساله يې په اردو نظم اړولی ده. که به استاد دا نوم هم په دې لسو نومونو کې ښوولی وی، زما فکر د عبدل محمد ترين شمايلنامه خو پښتو، نه، بلکه په اردو ده.

ما د سکندر خان ختک د شمايل نامې په تعليقاتو چې کومې پښتو شمايلنامې ښوولې دي د - ميا صاحب د شمايل نبوي په شمول- يې شيمره ۱۲ ده.

(شمايلنامه او پندنامه، ۴۳ – ۴۹ مخونه)

ما ددې حاضرې رسالې په مقدمه (۱۲ – ۱۳ مخونه) کې د همدا دولسو تنو شمايل نامی ښوولی دي، خو کله چې اوس ما دا متن بيا چاپ ته سره ترتيباوه، نو په دې ارتباط په دغو لاندې نويو موادو پيښ سوم:

(۱) د شمايل نبوي بله رساله د پښتو مربعاتو په کالب کې د ميا عمر صاحب مريد نور محمد په ۱۱۸۰ هـ ق نظم کړې ده چې خطی نسخه يې (۲ پاڼی) د پيښور ملی آرشيف په خطي مجموعه کې خوندي ده. دا خطی نسخه د ناظم نور محمد زوی هدا محمد په

(c) ketabton.com: The Digital Library

خط ده. ددې شمایل نبوی ناظم نور محمد د نورالبیان په نامه د میاعمرصاحب مناقب، داسمأ الحسن رساله او د قصیدهٔ برده پښتو ترجمه هم لري.

(۲) مفتی عبدالحنان (۱۳۲۳ هـ ش مړ) د زیارتي په یوه اوږده قصصي چاربیته کې د حضرت محمد(ص) شمایل راوړي دي. دا شمایل نامه د لغمان مشهور هنرمند مرحوم ګل محمد (ګلکی) په آواز ثبت له ماسره شته.

(۳) د حضرت محمد(ص) د شمایلو قدیم کتاب په عربی ژبه امام ابو عیسی محمد بن عیسی بن سوره الترمذی را ټول کړی دی او په شمایل ترمذی مشهور دی.

د شمایل ترمذی دوې برخی عبدالجلیل افغانی په پښتو نثر ترجمه کړې دی. دا ترجمه د (شمایل ترمذي خصایل نبوی(ص)) تر نامه لاندې له عربی متن سره یوځای، لومړی حصه ۱۲۹ مخه، دویمه حصه ۱۳۲ مخه = ۳۰۵ مخه په یوه وقایه کې د یونیورسټی بک ایجنسي له خوا چاپ شوی ده.

(۵) د میا عمر د شمایل نبوی جوړښت:

استاد رشاد کښلی دي چې د شمایلنامې د نظم شکلی سکښت د غزلې او قصیدې په شان دی... دا شمایل نامه ۱۲۲ بیته ده، پنځه فصلونه لري او د پښتو نظم دوه عروضي شکله پکښې کار شوی دی. د کابل پوهنتون په خطی نسخې کې ځای ځای دغه دوه وزنه سره ګډ شوي دي. معلومه نه ده چې په نورو نسخو کې هم دغه عروضی ګډوډی راغلې دي او که نه؟

(دخمکنو میا عمر(رح) **۵۳ – ۵۴** مخونه)

ما د شمایل نبوی(ص) په مقدمه (۱۳ مخ) کې ویلي دی چې د شمایل نبوی ژبه درنه نه ده، خو نظمونه یې رسایي نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو کله چې ما د میا عمر (رح) د شمایل نبوی څلور نورې نسخې وکتلې او د کابل پوهنتون ه نسخې سره مې مقابله کړې، نو را ښکاره شوه چې د رسالې شکلی جوړښت په ټولو نسخو کې یو شی دی.

له اصل سره د نورو نسخو له مقابلی زه پدې باوری شوم چې میا صاحب دا رساله د مسجع نګارانو د منظوماتو غوندې جوړه کړې ده. که چیرې موږ د شمایل نبوی ټوله رساله وګورو نو د مسجع نګارانو د منظوماتو رنګ و بوی لري او زما په پوهه میا صاحب په قصدی ډول پدې سبک لیکلی ده یا لا اقل زه داسې فکر کوم. که به داسې نه وي، نو میا صاحب خو د خلاصهٔ کیدانی ترجمه په رسا نظم ترجمه کړې او نور منظومات یې چې د خلاصی له ترجمې سره مله راغلي دي، ګرده روغ نظمونه دی چې د رسالې له مخې د شمایل نبوی له نظمونو سره د مقایسې وړ نه دي.

د آخوند درویزه (۹۴۰ – ۱۰۲۸ هـ ق) د شمایل نامی ځینې برخې:

د حضرت رسول جمال و خدای یوازې پیدا کړی
او عالم آدم لا نه و چې نبی یې و هم انبیا کړی
دوه یې توری غټې سترګی هم یې کښلی
لوړه پوزه هم یې توره ګرده ږیره کښلی

(مخزن الاسلام، ۱۱۹)

د درویزه (رح) او نورو مسجع نګارانو په مسجع منظوماتو کې همدغسې وزنونه سره ګډ دي.

(۶) د شمایل نبوي د لیکلو په باره کې:

په قدماوو کې دا دود و چې که به یې خپل کتاب د چاپ غوښتنه تألیف کړی و، نو به یې په مقدمه یا موخره کې د هغه محرک یادونه کوله. میا صاحب هم دا کار کړی دی او خپل هغه آثار چې یې د خپلو زامنو او نورو په غوښتنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظم، ترجمه یا لیکلي دي، د هغوی یادونه یې کړې ده. اما د شمایل نبوي په پای کې دا مسرۍ:

موسی، عیسی می مادري پدری ورونه

شمایل و پښتو ژبې ته راغب د دین په حال

زما په پوهه میا صاحب د شمایل نبوی(ص) دا حاضره رساله د خپلو ورونو موسی او عیسی په غوښتنه نظم کړې ده.

د لوړو یادښتونو په پای کې زه له پوهنوال محمد اسمعیل یون څخه ډیره مننه کوم چې دده یادونو دا رساله د چاپ جوګه کړه، که به نه وي شاوخوا پنځه ویشت کاله دا رساله تیاره زما په کاغذونو کې پرته وه، همدا راز ښاغلی محمد شعیب شیرزی د ډیرې مننې وړ دی چې دا رساله یې په ډیر زیار او کړاو زما له کاغذونو کمپوز کړه.

په درناوی

سر محقق زلمی هیوادمل

دلو. ۱۳۹۴ هـ ش، کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

نحمده و نصلی علی رسوله الکریم.

هسې خوشبویه شمائل تا د نبی(ص) جوړ کړي
چې لږ مخې دده د بوي عطر و ګلاب نه وینم

(مولانا دادین)

ښاغلی هیوادمل زلمی اګر کهٔ د خپل عمر له مخه زمونږ د موجوده دور په وروستیو لیکوالو کښې دی – ولې د پښتو ژبې او ادب په بې لوثه خدمت کښې قطع نظر د یو څو مشرانو لیکوالو، په وړومبي صف کښې خورا ډیر جوت مقام لري – زه ښاغلی زلمی له هغه وخته پیژنم څه وخت چې موصوف په

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د روسي جارحيت په نتيجه کښې د کال ۱۹۷۹ع په اوړی کښې د ښاغلي حبيب الله رفيع سره پيښور ته د يو مجاهد او مهاجر په حيث راغلو، نو د خپلو ملي فعاليتونو سره سره يې خپلو ادبي فعاليتونو ته سم دوام ورکړو – د کوزې پښتونخوا د هر ښهر داسې کتابتون به نه وي، چې هغه به د پښتو د زړو آثارو پسې چاڼ کړې نه وي – د مهاجرت په دوران کښې د ذکر شويو ادبي فعاليتونو، او دغه نه وړاندې او بيا وروستو هم چې ښاغلي زلمي د ژبې او ادب د خدمت دپاره د افغانستان او هند په ګټ ګټ د پښتو ادب د زړو آثارو د تحقيق او لټون دپاره کوم زيارونه ګاللي دي، هغو د ستائيلي د ادبي کاوشونو د ستائېنې شمله، حقيقت دا دی چې ښۀ جګه کړې ده.

هسې خو که څوک وغواړي د موصوف په ادبي خدماتو روغ کتاب ليکلی شي، خو هر کله چې دلته زما مقصد د ښاغلي هيوادمل زلمي په ادبي خدماتو تبصره نه ده، بلکې د نامتو او مشهور روحاني، عرفاني او ادبي شخصيت د څوکنو د ميا عمر(رح) صاحب په يوه رساله " شمائل نبوي" د موصوف د تحقيقي څېړنې چې د هغه د تاکلې ليارې د سلسلې يوه ډيره اهمه او مهمه کړې ده او ميا عمر صاحب په څنو نورو مذهبي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ادبي آثارو چې د ښاغلي مرتب دپاره يې يادګيرنه ضروري وه، مختصر غونډې ذکر کول دي – لکه:

ا – شمس الهدی : - ميا عمر(رح) صاحب د څوکنو دا کتاب د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم د مور و پلار د نجات په موضوع ليکلی دی – د کتاب د ليکلو کال ۱۱۸۳ هجری دی. تقريباً څلورنيم سوه صفې لري.

يوه قلمي نسخه ئې د اسلاميه کالج پيښور په کتابتون کښې موجوده ده. د کتاب پوره نوم "شمس الهدی بدر الدجی فی ذکر ايمان والدی خير الوری" دی – کتاب په عربي ژبه دی.

ب – اللألالی علی نهج قوافي الامالی: د علم توحيد په موضوع په ۳۲۴ اشعارو د عربی قصيدې نه په پښتو ژبه منظومه ترجمه ده چې حضرت ميا عمر(رح) صاحب د خپلو ځامنو محمدی صاحبزاده او احمدي صاحبزاده په خواهش کړې ده، دا د علامه محمد الا و شي د قصيدې "المالی" په طرز ليکلې شوې ده – په وړومبي ځل د کراچۍ نه شائع شوې ده. د اشاعت د تاريخ پته يې نه لګي – يوه چاپی نسخه ئې د پيښور پوهنتون د اسلامياتو د شعبې د پخوانی چيئرمين مرحوم مولانا عبدالقدوس په کتب خانه کښې محفوظه ده.

ج – ظواهر السرائر: دا کتاب نزدې په اتو سوو مخونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشتمل دی – د حضرت شیخ سعدي لاهوري او ورسره د حضرت سید آدم بنوري (رح) د ژوند په حالاتو او مؤلف د زماني او علاقې د نقشبندی عالمانو او صوفیانو وغیره ؤ د تعلقاتو په حالاتو په فارسی نثر کال. ۱۱۱۲ هجري کښې لیکلی شوی دی – ښاغلي هیوادمل زلمی دا کتاب د "خزینة الاسرار" قاضي عبدالحلیم اثر مرحوم د "سیر الاسرار" او "خزینة الاسرار" مفتي غلام سرور لاهوری او محمد دین حکیم دواړو پرله پسې په خپلو کتابونو "خزینة الاصفیاء" او "لاهور میں اولیاے نقشبند کی سرگرمیاں" د "جواهر الاسرار" په نومونو یاد کړی دی – هر کله چې د کتاب خپل صحیح نوم "ظواهر السرائر" دی – مؤلف لیکي:

" پس این مجموعه را که متضمن آن سخنان بود مسمی و نامیده شد به "ظواهر السرائر" و از نوادر اتفاقات آنکه تاریخ اتمام کتاب "ظواهر " از عدد حروف وی که یک هزار و یک صد و دوازده است، اتفاق افتاد"

د – المعالی شرح قصیده امالی: اگر که دغه کتاب ذکر ښاغلی مرتب پخپله مقدمه کښې کړی دی – باید دا څو نور معلومات هم ور زیات شي – کتاب په یوه مقدمه لسو بابونو او ۹۳۸ صفحاتو مشتمل دی – د باطلو عقیدو رد دی. کتاب د

(c) ketabton.com: The Digital Library

صاحبزاده عبيدالله ميان ګل په خواهش په فارسۍ ترجمه شوی دی - کتاب په دغو الفاظو ختميږي.

"به اتمام رسيد اين مسمی به معالی شرح قصيدۀ امالی تصنيف حضرت زبدة السالکين، عمدة المحققين قدوة المتورعين ميان صاحب ميان محمد عمر(رح) څمکنی موجب فرموده صاحبزاده عالی جناب فيضمآب صاحبزاده ميان ګل جيو ولد ميان صاحب معزاليه به دستخط فقير حقير محمد شفيق ختک تحرير يافت واقعه محرم ۱۲۲۹ هـ "

مولانا نور محمد پخپل کتاب "نورالبيان" کښې د مياعمر(رح) صاحب د پيدائش پخپله د هغوي خپل بيان داسې نقل کړی دی.

د جمعې د شپې سحر وۀ   چې پيدا زما بشر وۀ
د صفـــرې وه غُـــره   چې دائې مې کړه سوره

د څوکنو د مياعمر(رح) د پيدائش کال قاضي عبدالحليم اثر مرحوم ۱۰۸۴ هجري او ښاغلي هيوادمل زلمي ددغه رسالې په مقدمه کښې د محترم رشاد صاحب په حواله ۱۰۸۰ هجري ښودلی دی - دغه رنګ د دواړو محققينو تر مينځه د څلورو کلونو فرق دی. د محترم رشاد صاحب مؤقف دا دی، چې که حضرت ميا عمر(رح) صاحب د څوکنو په کال ۱۰۸۴ هجری

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښې پیدا شوی وي، نو بیا په کال ۱۰۹۹ هجري کښې د علمي زدکړې دپاره کابل ته د هغوي تلل ناشوني خبره ده – حالانکې په کال ۱۰۸۴ هجري کښې د پیدائش له مخه په کال ۱۰۹۹ هجري کښې د میاعمر (رح) صاحب عمر تقریباً پنځلس کلونه کیږي. او که هغوی په پورته ذکر شوي کال د علم د حصول دپاره کابل ته تللي هم وي، پنځلس کلنۍ کښې د علم د حصول دپاره چرته تلل د یقین وړه خبره ده.

د مولانا نور محمد د پورته ذکر شویو شعرونو له مخه میاعمر (رح) صاحب د جمعې په شپه سحر یعنی د جمعې په سحر زیږیدلی دی. د شعرونو له مخه که د دواړو کلونو د صفر غره حساب کړی شي، نو د کال ۱۰۸۰ هجری د صفر د میاشتې غره (د میاشتې وړومبۍ ورځ) د عبدالقدوس هاشمي د "تقویم تاریخي" په حساب د دوشنبې د (پیر) ورځ ده. او د کال ۱۰۸۴ هجري د صفر د میاشتې غره د پنجشنبې (زیارت) ورځ ده. شعر کښې هم د جمعې شپه یاده شوې ده. چې د زیارت (پنج شنبې) ورځ ترې مراد دی. په دغه حساب د میا عمر صاحب د زو کال ۱۰۸۴ هجري صحیح ښکاري.

وفات: د کاظم خان شیدا او صاحبزاده میابازګل نه علاوه مولانا دادین چې د حضرت میاعمر صاحب مرید او هغو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنازه کښې شامل وه، هم د میاعمر صاحب د وفات تاریخ په لاندې شعر کښې وئیلی دی

سن غصق د پنجشنبې په ورځ ای جانه
د رجب په غرې لاړ ښه له جهانه

د "تقویم تاریخی" په حساب د کال ۱۱۹۰ هجري د رجب وړومبۍ ورځ د جمعې ده – هر کله چې مولانا دادین د پنجشنبې (زیارت) ورځ ښودلې ده – د پنجشنبې ورځ د جمادي- الثانی آخري ورځ ده – په ورځ کښې د غلطۍ امکان د جمادي- الثاني په وروستۍ او رجب د وړومبۍ ورځې د فرق په مقابل کښې کم دی- ځکه نو کیدی شی چې میاعمر صاحب د رجب په وړومبۍ ورځ نه، بلکې د جمادي الثاني په وروستۍ ورځ وفات شوي وي، چې د پنجشنبې (زیارت) ورځ ده.

په آخر کښې د ښاغلي مرتب دپاره دعا کوم چې د پښتو ژبې او ادب دپاره دې الله تعالی ډیر عمر او پښتنو ته د قدردانۍ توفیق ورکړي. اللهم آمین

مآخذ:

۱ـ روحانی رابطه او روحاني تړون، مؤلف عبدالحلیم اثر افغانی

۲- حیات و آثار حضرت میا محمد عمر چمکنی رحمة الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

علیه، از ډاکتر محمد حنیف چئیرمین شعبهٔ دینیات اسلامیه کالج پیښور

۳- دیوان کاظم خان شیدا، مرتب همیش خلیل

۴- تقویم تاریخي قاموس، عبدالقدوس هاشمی

همیش خلیل

۱۱ ستمبر (جمعه) ۱۹۹۲ع

۱۲ ربیع الاول ۱۴۱۳ هجري

اتم

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور وداني

د افغانستان ملي تحریک له هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (اجر خان زهیر) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له لیکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د لیکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمايل نبوي

ناظم

د ځمکنو میا عمر (رح)

سريزه او سمون

زلمی هېوادمل

۱۳۹۲ لمریز کال

د افغانستان ملي تحريک

www.melitahrik.com

د خپرونو لړ: ۷۶

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library